

Igor TIMOFIEJUK

Dochody realne w sferze budżetowej w 2010 r.

Przystępując do analizy dochodów w sferze budżetowej nieodłącznie przychodzi mi na myśl problem dotyczący zdefiniowania pracy produkcyjnej i nieprodukcyjnej, który kiedyś był poddawany intensywnej dyskusji. W dzisiejszej rzeczywistości problem ten nie istnieje. W praktyce międzynarodowej ukształtowały się dwa systemy rachunków w zakresie efektów pracy społeczeństwa — MPS (Material Product System) oraz SNA (System of National Accounts). Dwadzieścia lat temu statystyka publiczna wykorzystywała system rachunków MPS, po czym stopniowo (ale dość szybko) przeszła na SNA. Tyle o kwestii ogólnej, a teraz *ad rem*.

Sfera budżetowa nigdy samodzielnie nie mogła decydować o swoich wyngrodzeniach lub innych wydatkach, ale mogła mniej lub bardziej oszczędnie je rozdysponowywać. Rozpatrzmy, jak to zrobiono w Polsce w 2010 r.

I

Sfera budżetowa, jak zawsze podkreślano w dotychczasowych analizach, była uzależniona od sfery rządowej, decydującej o wydatkach budżetu państwa. Ale dziedziny działalności sfery budżetowej mają swoją specyfikę i także pewien zakres niezależności. Tak więc przyjrzyjmy się, jak kształtowały się wynagrodzenia w sferze budżetowej.

**TABL. 1. PRZECIĘTNE MIESIĘCZNE WYNAGRODZENIA NOMINALNE BRUTTO
W SFERZE BUDŻETOWEJ W ZŁ**

L a t a Kwartaly	Sfera budżetowa ogółem	Administracja publiczna i obrona narodowa	Edukacja	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
2009 IV	3304,14	4125,53	3114,84	3165,16
2010 I	4052,00	4722,97	3923,53	3248,46
II	3183,02	3787,97	3052,89	3109,26
III	3218,10	3764,98	3189,94	3173,79
IV	3566,00	4355,06	3406,14	3260,62

Ź r ó d ł o: „Biuletyn Statystyczny” nr 3 (2011), GUS.

Dane dotyczą przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń brutto. Uwzględniając obowiązujące w naszym kraju stopy podatkowe, w istocie prawie liniowe, rela-

cje wynagrodzeń pomniejszych o podatek (czyli wynagrodzeń netto) zostają prawie te same.

W kwotach bezwzględnych najwyższe wynagrodzenia odnotowano w administracji i obronie narodowej. Przytoczone dane statystyczne dają obraz obiektywny. Trzeba też jednak wspomnieć, że jest to również odczucie społeczeństwa. Warto odnotować, że w IV kwartale badanego roku wynagrodzenia przekraczają poziom z tego kwartału roku poprzedniego. Wynik ten nie jest jednoznaczny w przypadku porównań tych samych okresów w innych działach gospodarki czy też świadczeń społecznych (mimo że tzw. trzynastki pojawiają się tu w I kwartale roku badanego lub też w IV kwartale roku poprzedniego). Mowa tu o średnich kwartalnych, a nie o wynagrodzeniach w sektorze przedsiębiorstw lub świadczeniach społecznych z grudnia roku badanego.

Zajmijmy się dynamiką wskaźników jednopodstawowych, przyjmując IV kwartał roku poprzedniego jako podstawę do ich obliczania.

TABL. 2. JEDNPODSTAWOWE WSKAŹNIKI DYNAMIKI PRZECIĘTNYCH MIESIĘCZNYCH W KWARTALE WYNAGRODZEŃ NOMINALNYCH BRUTTO W SFERZE BUDŻETOWEJ W 2010 R. (IV kwartał 2009=100)

Kwartały	Sfera budżetowa ogółem	Administracja publiczna i obrona narodowa	Edukacja	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
I	122,6	114,5	126,0	102,6
II	96,3	91,8	98,0	98,2
III	97,4	91,3	102,4	100,3
IV	107,9	105,6	109,4	103,0
$\sum_{I}^{IV}$	424,2	403,2	435,8	404,1

Ź r ó d ł o: obliczenia własne na podstawie tabl. 1.

Zatem średnie kwortalne tempo wzrostu wynagrodzeń miesięcznych nominalnych w 2010 r. kształtuje się następująco:

TABL. 3. ŚREDNIE KWARTALNE TEMPO WZROSTU PRZECIĘTNYCH MIESIĘCZNYCH WYNAGRODZEŃ NOMINALNYCH BRUTTO W SFERZE BUDŻETOWEJ W 2010 R. W %

Metoda pomiaru	Sfera budżetowa ogółem	Administracja publiczna i obrona narodowa	Edukacja	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna
r_g	1,92	1,37	2,27	0,74
$\bar{r}$	2,36	0,32	3,46	0,41

Ź r ó d ł o: obliczenia własne na podstawie tabl. 2.

Wartości średnich stóp wzrostu znacznie różniły się między sobą w zależności od metody pomiaru i to w obu kierunkach $r_g > \bar{r}$, a także $r_g < \bar{r}$. Wynika z tego, że przeprowadzenie analizy nierównomierności zmian jest niezbędne.

TABL. 4. NIERÓWNOMIERNOŚĆ ZMIAN W SKALI KWARTALNEJ PRZECIĘTNYCH MIESIĘCZNYCH WYNAGRODZEŃ NOMINALNYCH BRUTTO W SFERZE BUDŻETOWEJ W 2010 R. W %

Wyszczególnienie	Metoda pomiaru	
	$r_g - \bar{r}^a$	$(r_g - \bar{r}) : r_g$
Sfera budżetowa ogółem	-0,44	-22,92
Administracja publiczna i obrona narodowa	1,05	76,64
Edukacja	-1,19	-52,42
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	0,33	44,59

^a W punktach procentowych.

Źródło: obliczenia własne na podstawie tabl. 3.

W administracji publicznej i obronie narodowej wystąpiła największa nierównomierność wzrostu wynagrodzeń, mierzona względną różnicą wyników metod r_g i $\bar{r}$, przy czym metoda nieważonej średniej geometrycznej znacząco przeszacowuje dynamikę wynagrodzeń. Można było zaobserwować to na podstawie danych w tabl. 2, a dane z tabl. 4 jednoznacznie to potwierdziły. Należy ten przypadek zbadać dokładniej.

TABL. 5. SZEREGI FAKTYCZNY I TEORETYCZE WSKAŹNIKÓW DYNAMIKI PRZECIĘTNYCH MIESIĘCZNYCH WYNAGRODZEŃ W SKALI KWARTALNEJ W ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ I OBRONIE NARODOWEJ W 2010 R. (IV kwartał 2009=100)

Kwartały	Szereg faktyczny	Szereg teoretyczny według		Szereg faktyczny minus teoretyczny		Kwadrat odchyień	
		$r_g = 1,37\%$	$\bar{r} = 0,32\%$	$r_g = 1,37\%$	$\bar{r} = 0,32\%$	$r_g = 1,37\%$	$\bar{r} = 1,32\%$
I	114,5	101,4	100,3	13,1	14,2	171,61	201,64
II	91,8	102,8	100,7	-11,0	-8,5	121,00	72,25
III	91,3	104,2	100,9	-12,9	-9,6	166,41	92,16
IV	105,6	105,6	101,3	0,0	4,3	0,00	18,49
$\sum_{I}^{IV}$	403,2	414,0	403,2	-10,8	0,4 ^a	459,02	384,45

^a Różnica wynika z zaokrągleń. Powinno być 0,0.

Źródło: obliczenia własne na podstawie tabl. 2 i 3.

Jednoznaczne wyniki z tabl. 4 przenieśmy na wykres.

Analiza danych przedstawionych w tabl. 5 oraz wykresu dowodzą wyraziście, jak znacząca nierównomierność cechowała zmiany wynagrodzeń w sferze admi-

nistracji publicznej i obronie narodowej. Wynika to z polityki rządowej, charakteryzującej się stabilizacją płac w roku poprzednim i wypłaceniem trzynastki w I kwartale, gdy w sektorze przedsiębiorstw dokonano tego w grudniu, a więc w IV kwartale roku poprzedniego.

II

Porównanie uzyskanych wyników analizy z wynagrodzeniami w sektorze przedsiębiorstw oraz świadczeniami społecznymi wymaga uwzględnienia dynamiki miesięcznej w sferze budżetowej, którą podano w okresach kwartalnych. Zgodnie z tym, jaki tok postępowania przedstawiłem w moich analizach publikowanych na łamach „Wiadomości Statystycznych”, należy przyjąć do obliczeń równomierny wzrost wynagrodzeń miesięcznych w skali kwartału. Zatem miesięczna dynamika stanowi pierwiastek trzeciego stopnia z dynamiki kwartalnej w metodzie r_g , ale i $\bar{r}$.

Z danych przedstawionych w tabl. 6 wynika, że przeciętna miesięczna dynamika wynagrodzeń nominalnych brutto w sferze budżetowej jest mocno zróżni-

cowana i to zarówno według działów składowych sfery, jak i ze względu na metody pomiaru. Generalnie, zróżnicowanie to zawiera się w granicach od 0,07% do 0,85% wskaźnika tempa miesięcznie. Biorąc pod uwagę dziedziny sfery budżetowej wyniki te przedstawiają się różnie, np. tempo analizowanych zmian w administracji publicznej i obronie narodowej wyniosło według r_g 0,35%, natomiast według $\bar{r}$ — 0,07%. Pokazuje to, że sytuacja w opiece zdrowotnej i opiece społecznej jest niekorzystna, ponieważ r_g osiągnęło wartość 0,17%, a $\bar{r}$ — tylko 0,10%.

TABL. 6. ŚREDNIE MIESIĘCZNE TEMPO ZMIAN MIESIĘCZNYCH WYNAGRODZEŃ NOMINALNYCH BRUTTO W SFERZE BUDŻETOWEJ W 2010 R.

Wyszczególnienie	Metoda pomiaru	
	r_g	$\bar{r}$
Sfera budżetowa ogółem	0,47	0,58
Administracja publiczna i obrona narodowa	0,35	0,07
Edukacja	0,57	0,85
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	0,17	0,10

Źródło: obliczenia własne na podstawie tabl. 3.

III

Zajmijmy się zatem realnym wymiarem wynagrodzeń w sferze budżetowej. W opublikowanym wcześniej artykule przedstawiłem deflatory w analizie dotyczącej wynagrodzeń w sektorze przedsiębiorstw i świadczeń społecznych¹. Mają one następujące wartości liczbowe:

- a) towary i usługi konsumpcyjne ogółem — $r_g=0,25\%$ i $\bar{r}=0,28\%$,
- b) żywność — $r_g=0,34\%$ i $\bar{r}=0,39\%$.

Uzyskaliśmy zatem pełne dane do obliczenia dynamiki wynagrodzeń realnych brutto w sferze budżetowej.

TABL. 7. ŚREDNIE MIESIĘCZNE TEMPO ZMIAN MIESIĘCZNYCH WYNAGRODZEŃ REALNYCH BRUTTO W SFERZE BUDŻETOWEJ WEDŁUG DEFLATORÓW W 2010 R. W %

Wyszczególnienie	Towary i usługi konsumpcyjne ogółem		Żywność	
	r_g	$\bar{r}$	r_g	$\bar{r}$
Sfera budżetowa ogółem	0,22	0,30	-0,13	0,19
Administracja publiczna i obrona narodowa	0,10	-0,21	0,01	-0,32
Edukacja	0,32	0,59	0,23	0,46
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	-0,08	-0,18	-0,17	-0,29

Źródło: obliczenia własne na podstawie tabl. 6 oraz I. Timofiejuk (2011), *Dochody realne pracowników sektora przedsiębiorstw i emerytów*, tabl. 8, „Wiadomości Statystyczne”, nr 6.

¹ Timofiejuk I. (2011), *Dochody realne pracowników sektora przedsiębiorstw i emerytów w 2010 r.*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 6.

We wszystkich działach sfery budżetowej dynamika przeciętnych miesięcznych wynagrodzeń realnych według obu metod pomiaru jest zróżnicowana na plus i na minus. Odmienne wyniki uzyskano w ochronie zdrowia i opiece społecznej, gdzie niezależnie od metod rachunku wynik jest ujemny. Płace realne spadły w granicach od $-0,08\%$ do $-0,29\%$ średnio miesięcznie. Wskazywałoby to na potrzebę wprowadzenia regulacji wynagrodzeń w ochronie zdrowia i opiece społecznej.

IV

W analizie przedstawiłem obraz sytuacji w sferze budżetowej w 2010 r. Porównanie z sytuacją w sektorze przedsiębiorstw i w zakresie świadczeń społecznych Czytelnik znajdzie w moim poprzednim opracowaniu. Zajmę się zatem porównaniem powyższych danych z podobnymi wynikami za 2009 r. Stopy (tempo) zmian płacy realnej w poprzednich dwóch latach mieliśmy: w 2009 r. — -8^2 , w 2010 r. — -7 . Różnica wprowadzie nieznaczna, ale trzeba ją odnotować. Ogólnie rzecz można, że sytuacja w zasadzie pozostała ta sama.

Dyskusje *stricte* teoretyczne nie odbywają się zbyt często. Jedną z nich jest, wspomniana na wstępie artykułu, kwestia pracy produkcyjnej i nieprodukcyjnej, a więc efektów rocznej pracy społeczeństwa (PKB lub dochód narodowy brutto).

Drugą z kwestii teoretycznych są relacje wynagrodzeń między sferami gospodarki narodowej, jak i wewnątrz nich. Struktura wynagrodzeń zależy od wielu czynników, m.in. od budżetu państwa, długu publicznego itp., ale także od zaszczości.

Problem wynagrodzeń w sektorze opieki zdrowotnej i pomocy społecznej będzie zapewne dyskutowany, bowiem wiąże się z tym także problem jakości i dostępności usług służby zdrowia.

*
* *

Nasze rozważania dotyczyły dynamiki wynagrodzeń w sferze budżetowej. Biorąc pod uwagę wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw, a także świadczenia społeczne, istotny staje się problem struktury wynagrodzeń i ogólniej dochodów. Problemy te są przedmiotem dyskusji zarówno teoretyków ekonomii, jak i praktyków, dotyczy to zarówno polityki państwa, jak i prywatnej wytwórczości.

prof. dr hab. Igor Timofiejuk — *Warszawa*

² Timofiejuk I. (2010), *Dochody realne w 2009 r.*, „Wiadomości Statystyczne”, nr 11.

SUMMARY

The article analyzes the real wages of employees of budgetary sphere in 2010. A monthly income and growth components dynamics (nominal incomes and prices) were tested by r_g — the unweighted geometric mean method as well as by $\bar{r}$ — method taking into account the sum of the terms of a time series.

РЕЗЮМЕ

В статье обследовались реальные вознаграждения служащих государственного сектора в 2010 г. Месячная динамика доходов и их компонентов (номинальных доходов и цен) обследовалась методом r_g — невзвешенной геометрической средней и методом $\bar{r}$ — учитывающим сумму выражений временного ряда.